

Comunicarea medic-pacient în contextul secolului XXI

Sheldon Lipshutz, *10 Things You Need to Know Before You See the Doctor*
(Silver Lake Publishing, Los Angeles, California, 2004)

Vlad ICHIM*

În lucrarea *10 Things You Need to Know Before You See the Doctor* medicul Sheldon Lipshutz încearcă să contribuie la optimizarea relației medic-pacient, pe care o găsește ca fiind defectoasă, mai ales în contextul societății contemporane.

Autorul afirmă că analiza pe care o realizează în această lucrare este rodul a mai bine de 44 de ani de lucru cu pacienții. Mai exact, el afirmă: „spre sfârșitul carierei mele, mi-am dat seama că mulți dintre pacienții mei nu știau cum să-mi comunice problema lor medicală. Erau incapabili să coopereze în procesul asistenței medicale. [...] Nu doreau să știe ce este în neregulă cu dâșii, preferând să-și pună soarta în mâinile mele, sau ale oricărei alte persoane s-ar fi întâmplat să-i trateze” (p. 13). În aceste condiții, autorul a considerat că sunt necesare unele clarificări legate de acest tip de interacțiune, mai ales că ea este afectată de multe prejudecăți, ce se mențin și în zilele noastre, în ciuda apariției Internetului și a democratizării informației.

Lipshutz consideră că această problemă are mai multe fațete și că este mult mai complexă decât s-ar crede; pe de o parte este vina pacientului că nu spune, dar și a medicului, care nu știe să întrebe. Această stare de fapt este agravată și de o schimbare în politca relației cu publicul din cadrul sistemului medical: „în trecut deciziile privind tratamentul erau făcute de medic; acum ele sunt în mare parte lăsate în seama pacientului. Bineînțeles că medicul îi furnizează unele explicații, dar *decizia finală o ia pacientul*” (p. 13). Această politică nouă are la bază problema proceselor de *malpraxis*, care se țin lanț în societatea contemporană. Practic, autorul ne pune în gardă asupra faptului că nimeni nu poate avea mai multă grijă de noi decât noi înșine. Sheldon Lipshutz afirmă de-a lungul cărții că medicinii nu sunt în nici un caz infailibili; greșeli s-au făcut și se vor mai face: depinde de pacient să minimalizeze riscurile, printr-o cooperare optimă cu medicul.

* Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași

În acest sens, autorul definește *malpraxis*-ul drept „orice fel de comportament nepotrivit din partea medicului” (p. 9), incluzând astfel mult mai mult decât erorile din timpul unei operații. De exemplu, până și interviuarea inadecvată a pacientului se înscrie, după părerea lui Lipshutz, în categoria de *malpraxis*: la urma urmei, un interviu defectuos poate duce la un diagnostic greșit, lucru care poate avea urmări fatale.

Din acest motiv se va arăta că relația medic-pacient trebuie să ia forma unui parteneriat: „nu se poate să fii un receptor pasiv al serviciului medical; trebuie să iei parte în mod activ la procesul de însănătoșire și să te raportezi la medicul tău ca la un partener în ceea ce privește menținerea sau restabilirea sănătății tale. Oricât de mult am dori să negăm asta, anumite lucruri au schimbat natura relației dintre medic și pacient. Să joci un rol activ este din ce în ce mai ușor... și din ce în ce mai necesar” (p. 15).

Care ar fi motivul pentru care această comunicare e defectuoasă? Autorul arată că există două cauze principale: „motivele pentru care oamenii preferă să lase lucrurile în seama medicilor sunt de două tipuri: pacienții fie nu știu cum să participe la asistența lor medicală, fie pur și simplu nu vor să învețe, deoarece se simt intimidati de întreaga experiență a interacțiunii cu medicul. Mulți aleg calea cea ușoară, bazându-se pe doctor” (p. 14).

O chestiune asupra căreia Sheldon Lipshutz insistă de-a lungul cărții este aceea că în zilele noastre publicul are la dispoziție foarte multe surse de informare, pe care însă ezită să le folosească: „chiar și în zilele noastre, când trăim într-o eră a informației și avem lucruri precum WebMD și CNN\Health la două click-uri distanță, o mare parte din activitățile medicale nu sunt analizate critic de către public” (p. 14).

Pe de altă parte, un alt lucru care s-a schimbat în ultimele decenii este tipul de afecțiuni care sunt întâlnite: trăim în era bolilor cronice. Acest tip de afecțiuni necesită un alt tip de abordare din partea medicului și a pacientului. În prezent, aproape jumătate din populația SUA suferă de boli cronice, iar o treime dintre aceste persoane suferă de mai mult de o singură boală cronică. În acest sens, autorul subliniază că „lumea secolului XXI este deja complet diferită de lumea secolului al XX-lea” (p. 30).

În contextul afecțiunilor cronice, comunicarea cu pacientul devine mai importantă ca oricând, căci în acest gen de probleme orice detaliu al vieții cotidiene poate fi de ajutor pentru medic. Așa cum arată Sheldon Lipshutz, cine poate ști mai bine decât tine însuși ce probleme de sănătate ai, ce istoric au ele, cum și când s-au manifestat? „Una dintre cele mai răspândite nemulțumiri ale pacienților e că nu li se acordă suficientă atenție; se simt doar ca un număr într-un lung șir de pacienți. Un mod de a

optimiza acest proces ar fi dacă ai putea să oferi informațiile necesare fără ca medicul să trebuiască să le scoată de la tine cu cleștele” (p. 17). În acest sens, autorul amintește și un lucru care i s-a spus ca student, anume că unul dintre cele mai importante aspecte ale tratamentului este stabilirea unui istoric corect al pacientului și a problemei sale (p. 17). Tocmai acest istoric nu poate fi obținut dacă pacientul nu înțelege să-l prezinte în mod optim. Educația medicilor din zilele noastre se axează mult pe această problemă, anume comunicarea cu pacientul, însă pentru ca acest proces să se desfășoare bine este nevoie ca ambele persoane implicate să se comporte în mod adecvat.

Importanța dată comunicării cu pacientul este relevată și de un exercițiu pe care autorul l-a făcut, ca student: lui și colegilor săi li s-a cerut să diagnosticheze un număr de pacienți fără să-i atingă, doar pe baza discuției cu aceștia (p. 23). Astfel, lucrarea îndeamnă publicul să se documenteze mai bine, să ia în serios relația cu sistemul medical, să fie conștienți de drepturile lor, precum și de dificultățile care pot apărea în acest gen de interacțiune.

În cea mai mare parte, așa cum am arătat și mai sus, autorul vorbește din propria experiență, discutând situații pe care fie le-a cunoscut personal, fie i-au fost prezentate de colegi de breaslă. Atitudinea sa este echilibrată, el fiind critic atât față de medici, cât și față de pacienți, care poartă și ei, uneori, o parte din vină, atunci când actul medical eșuează. Sheldon Lipshutz nu ascunde faptul că uneori medicul poate face greșeli ireparabile (cazul când, în timpul unei operații, chirurgul a amputat un picior sănătos, din cauză că a ținut pe dos radiografia), dar subliniază în același timp că medicul este și el un om, supus unor limite inerente: „trebuie să ținem seama de faptul că medicina *nu* este o știință exactă. Ea este o artă bazată pe știință. Fiecare corp uman e diferit. Pentru a învăța, medicii fac greșeli și învață din ele” (p. 9). Tocmai din acest motiv pacientul trebuie să învețe să colaboreze cu doctorul, să fie capabil să-i ofere informații exacte și relevante.

Lucrarea în cauză îi dă cititorului ocazia să afle lucruri noi și neliniștitoare despre condiția pacientului în lumea contemporană, dar și despre sistemul medical în general.

Există unele obiecții care s-ar putea aduce lucrării. O problemă vizează gradul de profunzime al analizelor întreprinse, care pe alocuri nu depășește nivelul unor aprecieri generale. O altă observație s-ar putea referi la redundanța argumentației. Este adevărat în același timp faptul că lucrarea abordează o tematică mai puțin cunoscută, ea putând reprezenta un punct de pleacă pentru viitoare analize mai aprofundate ale temei. Din

acest punct de vedere, cartea amintită trebuie înțeleasă mai mult ca un efort de popularizare, adresată publicului larg, deși multe dintre aspectele prezentate în cadrul ei pot interesa și pe specialiști.

Miza principală pe care și-o propune autorul este să avertizeze publicul în legătură cu anumite riscuri la care se expune atunci când nu se informează suficient de bine. Există multe dificultăți, există multe motive pentru care un demers medical poate eșua; ceea ce trebuie să înțeleagă pacientul este că e și el responsabil de ceea ce se întâmplă cu el în acest context. Sheldon Lipshutz încearcă să combată ceea ce consideră ca fiind o idee greșită, anume că pacientul este prin definiție o parte pasivă a procesului medical, menit doar să recepteze, să primească ceea ce sistemul îi oferă.

Problemele de sănătate propriile secolului XXI cer un anumit gen de atenție medicală, care, așa cum am arătat, nu se poate realiza fără o cooperare informată a pacientului. Autorul observa că în zilele noastre oamenii trăiesc mai mult ca oricând, dar sunt și mai bolnavi ca oricând, iar sistemul medical nu poate fi infailibil. Cu pragmatism, Sheldon Lipshutz consideră că există, în mod sigur, medici competenți, care ne pot ajuta însă „depinde de tine să găsești persoanele care au soluția la problemele tale” (p. 10).